

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1992 m. rugsėjo mėn. 12 d. / September 12, 1992

Nr. 179(32)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Broadway ir Sevilijos užuominos Lietuvos kultūrai

Kaip liuksusinis, bet prakiuręs, transatlantinis laivas, šį pavasarį, teatro kritikų išjuoktas, nuskeno lenkų muziklas „Metro“; keli milijonai dolerių iš Varšuvos perėjo į New York'o kišenę. Taip pat šį pavasarį Sevilijos tarptautinėje mugėje originaliausių ir įdomiausių pastatų buvo pripažintas vengrų paviljonas. Tiedu, paviršutiniškai žiūrint, nesu- sija įvykiai yra ir komentarai apie Rytų Europos bei Lietuvos kultūros formas.

Nelaimingasis „Metro“ buvo jauno lenkų milijonieriaus Viktor Kubiak pasaulėžiūros kūdikis. Jo žvilgsnis buvo nukreiptas į ateitį, kurią jam ikūnijo amerikiečių pop kultūra. Pagrindiniai „Metro“ modeliai buvo amerikiečių muziklai, jo muzika ir teatrinė estetika neturėjo beveik nieko specifiško lenkiško, išskyrus vietovę, veikėjų vardus ir standartines užuominas apie pastarojo penkmečio pasikeitimus. Tą iš amerikietiško „pop“ atliekų sulipdytą spektaklį Kubiak'as atvežė į Broadway kaip samovara į Tulą. Amerikiečiai ir jį atsakė žiovuliu...

Vengrų paviljono Sevilijoje istorija visai skirtinga. Ši tradicinių vengrų kaimo bažnyčių įkvėptą pastatą. Vienas amerikiečių architektūros žinovas aprašė kaip „virš mugės kakofonijos pakylančią svaigią fantaziją“. Paviljono interjeras padalintas į dvi dalis, simbolizuojančias ir Rytus ir į Vakarus atkreiptus Vengrijos veidus, pavaizduotus skirtingais stiliais. Vakarų pusėje stovi ir iš vengrų mitologijos pažįstamas „Gyvybės medis“, kurio šaknys keroja į permatomoms grindimis. Kaip Bela Bartok muzikoje ar modernioje vengrų poezijoje, čia pajuntame archaikos, tradicijos ir eksperimentinio modernizmo kontrpunktą.

Lenkų muziklas ir vengrų paviljonas — estetiškas pralaimėjimas ir estetiškas pergale — išreiškia skirtingus dabartinio Rytų Vidurio Europos meno impulsus bei polinkius. Ir Lietuvoje išgirstame balsų, kad mūsų menas ir visa kultūra per daug įsižiūrėjo į praeitį. Toksai „tautinis romantizmas“, ar „neoromantizmas“ esantys būdingos mūsų provincializmo apraiškos, atsitikimo

išdavos. Pažangi kultūra grėžiasi į ateitį, kuria absoliučiai naujas formas...

Vadovaujantis tokiomis gairėmis, menininkui lieka du pagrindiniai keliai — išreikšti save pop kultūros formomis, arba, sekant Vakarų Europos ar Amerikos pavyzdžiais, kultivuoti grynąjį avangardizmą, kuris visiškai atmeta praeitį ir tradiciją. Abudu keliai veda į akligatvius. Šiandien jau išsismęs Vakarų modernizmas dėvi sterilumo ir maivymosi kaukes. Pop kultūrą apglėbiantieji menininkai kitą rytą pabunda komercinių spekuliantų glėbyje.

„Mes pakeisime Broadway ir žmonės kreipsis į mus, ieškodami naujų idėjų“, prieš savo muziklo katastrofą kalbėjo prodiuseris Kubiak. Tai būdingas pototalitarinės eros nuvorišo balsas. „Laisvos rinkos“ formulė jam reiškia, jog jis nusprendžia, kas tautos kultūroje vertinga, ir gali naudotis laisve meną paversti preke. Taip Kubiak'as supranta ir „naujosios Europos“ viziją: „Mes dabar laisva šalis — galim kalti pinigų“, krysčia vienas „Metro“ veikėjas.

Tokios „naujo šaunaus pasaulio“ vizijos įkvėptas, Kubiak'as į lenkų teatro klasikų — Mickiewicz, Slowacki, Krasinski — žiūri iš aukšto, kaip į „praeities atgyvenas“. Tai kas, kad jie palaikė lenkų dvasią carinės ir totalitarinės priepaudo laikais; kam rūpi, kad juose glūdė dar Vakarų neatrasti meniniai turtai. Kubiak'as paaiškino, kad Lenkijos Valstybiniame teatre tu klasikų pasižiūrėt teateina koks tuzinas žmonių, o paties Kubiak'o „Metro“ spektakliai Varšuvoje perpildyti. Todėl — klasikų išsiūkšlį!

Prieš maždaug dvidešimt metų tuos pačius klasikų į New York'ą buvo atvežęs lenkų režisierius Jerzy Grotowski. Amerikiečiams visiškai nepažįstamo lenkų tautinio romantizmo ir Grotowski'o sceninio avangardizmo akistata scenoje žiūrovams padarė nepaprastą įspūdį. Gas- trolių virto išskirtiniu teatrinio įvykiu. Taip Grotowski'is su klasi- kais laimėjo kai neva šiuolaikinis Kubiak'as prakišo.

Ateinančiais metais Vilniuje įvyks svarbiausia kultūrinė

Lietuviška revoliucija

ALFREDAS SMAILYŠ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Ar naudingas mūsų patyrimas kitoms tautoms, kovojančioms už laisvę? Manau, kad taip — jeigu tautos kova pasaulio politikos teatre tampa ryškiai matoma. Juk mes iš savo liūdno patirties galime pasakyti, kad pokariniais metais pas mus būdavo dienų, kai per vieną naktį buvo nužudoma daugiau žmonių nei 1991 metų sausio 13-ąją prie Televizijos bokšto Vilniuje, bet tos žudynės buvo vykdomos tamsoje, esant suformuotam palankiam požiūriui į Sovietų Sąjungą. Todėl mūsų begalinės aukos neišauk- davo didelio politinio rezonanso pasaulyje. Mes buvom vienu vieni ir priešinomės, neturėdami didelių vilčių. Mes tikėjome, kad galbūt III Pasaulinis karas mus išgelbės. Deja, tai buvo iliuzijos.

Tačiau tos aukos, kurios buvo sudėtos pokariniais metais tamsoje, nenuėjo veltui. Jos sudarė tą ontologinę mūsų atspirtį, paremtą pirmą pradėmis vertybėmis, kuriomis pasinaudodami, susikū- rus Sąjūdžiui, didžiuliai tautos būriai išėjo į kovą už laisvę. Ir nereikėjo čia organizuoti revoliucijos iš viršaus, nes ji, kaip ir būdinga tikroms revoliucijoms, vyko iš pačių tautos gelmių. Ir nežiūrint to, kad vietiniai kolabo- rantai ir okupantai darė visokias kliūtis mūsų žmonėms, pergalė buvo pasiekta. (Tik šiuo atveju nusidomėję Lietuvos teatre todėl, kad jis yra universalaus avangar- dizmo variantas ir ištikimai pamėgdžioja Vakarų modernizmo madas? Kažin... Lietuviai teatrui ypatingą skonį ir polėkį suteikia jo kūrėjų talentas, vaizduotė, meninė drąsa ir neprarasta kul- tūrinė atmintis. Ta pati archaiš- kumo ir modernizmo dialektika, kuria žavimės Sigito Gedos ar Marcelijaus Martinaičio poezijo- je. Tai, kas vengrų paviljoną išskiria iš kitų Sevilijos mugėje.

šventė po Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo — Tarptautinis teatro festivalis. Ar pasaulis taip susidomėjo Lietuvos teatre todėl, kad jis yra universalaus avangar- dizmo variantas ir ištikimai pamėgdžioja Vakarų modernizmo madas? Kažin... Lietuviai teatrui ypatingą skonį ir polėkį suteikia jo kūrėjų talentas, vaizduotė, meninė drąsa ir neprarasta kul- tūrinė atmintis. Ta pati archaiš- kumo ir modernizmo dialektika, kuria žavimės Sigito Gedos ar Marcelijaus Martinaičio poezijo- je. Tai, kas vengrų paviljoną išskiria iš kitų Sevilijos mugėje.

įvyks svarbiausia kultūrinė

dovanoti tokie partizanų vadai, kaip Vanagas-Ramanauskas, Daumantas-Lukša ir daugelis kitų, žuvusių už Lietuvos laisvę.)

Turime pripažinti, kad nors mes ir sukūrėme tautinę valstybę, laimėjome kovą su centru, esančiu išorėje, tačiau dar nesam nugalėję mūsų centro — biurokra- tiško ir žiauraus — kuris yra mūsų viduje. Žmogaus dvasios kilnumas, mentalitetas nepri- klauso nuo socialinės ir politinės laisvės. Jam tai nieko neduoda, jeigu neapykanta, pavydas nuodi- ja žmogų iš vidaus. Jis tuomet tėra vergijoje. Su tokiais jausmais negalima sukurti tobulai vei- kiančios valstybės. Tokiomis są- lygomis ir valstybė nepajėgi ga- rantuoti pilietinių laisvių, gyven- tojų apsaugos. Ji susiduria su vi- suomene, ir to susidūrimo pasek- mės visados būna tragiškos. Jei- gu visuomenės grupės, partijos nesilaiko įstatymų, tarp savęs kariauja, jos pakerta valstybės egzistencijos pagrindus, išaukia valstybės susiskaldymą. Esant anksčiau minėtoms situacijoms, visuomenei gresia chaosas ir net pilietinis karas. Todėl valstybės ir visuomenės kompetencijų iš- ryškinimas abipusės sutarties pagrindu, dora ir įstatymų ger- bimas yra sąlygos, kurios gali užtikrinti tolesnį laimėjusios re- voliucijos sukurtos valstybės klestėjimą.

Deja, galima pasakyti ir tiems, kurie dar ir dabar tebegalvoja apie galimą rojų žemėje, sukurtą sprendžiant tik socialines pro- blemas — tai neteisingas kelias, jis veda į utopizmą, valstybės apmirimą ir chaosą. O mūsų da- bartinė politinė situacija yra būdinga dar ir tuo, kad Lietuvo- je egzistuoja tautinės mažumos, kurios piktų jėgų buvo panaudo- jamos anksčiau ir dabar, siekiant sutrukdyti kurti mūsų tautinę valstybę. Tautinių mažumų klau- simu mes turime remti tokia politiką, kuri gintų jų kultūrinius ir socialinius interesus, bet mes negalėsime niekad palaikyti to- kių veiksmų, kada besidangstant tautinių mažumų interesais būtų siekiama suskaldyti ir sunaikinti Lietuvos valstybę.

Kalbant apie mūsų revoliuciją, negalima nepaliesiti išeivijos klausimo. Mūsų išeivijos reikš- mę, kovojant už mūsų nepriklau- somybę, sunku pervertinti. Nors pabėgėlių ir Vakarų mūsų intelligen- tai susilpnino mūsų tautos inte- lektualinį potencialą, bet daugie- lis iš jų ten gerai įsitaisė, yra ger- biami, išmokslino savo vaikus ir visokiais būdais rėmė pavergtą tėvynę. Gal kitų tautų emigran- tai, nepatyrę tokios priepaudos, kurią patyrė mūsų pabėgėlių tė- vynė, abejojant savos tėvynės atžvil- giu, elgsis kitaip. O mūsų gi pabėgė- liai visokiomis politinėmis akci- jomis, pastoviomis radijo laidomis prisidėjo prie to, kad Lietuvos by- la tapo žinoma visam pasauliui. Bene didžiausias jų nuopelnas buvo, kad jų teikiama informaci- ja budino mūsų tautinę sąmonę ir ją palaikė gyvybingą ligi to mo-

Kryžiaus nešimas per Lietuvą 1990 metų birželio 14 dieną.

Vytauto Butkaus nuotrauka

mento, kada mes stojome į mirti- ną kovą už mūsų laisvę. Jeigu jų nebūtų buvę — mūsų tautiečių svetimos šalyse — mūsų laisvę būtų buvę labai sunku pasiekti.

Tačiau mes su liūdesiu taip pat turime konstatuoti, kad dalis mūsų išeivių Lietuvos okupacijos ir jos kančių tarytum nematė, tarytum regėjo Lietuvą pro ruža- vus komunistinės propagandos akinus, bičiuliavosi su lietuviš- kais kolaborantais, Kompartijos valstybę. Vergijoje žmonių pojūčiai išdavikų atžvilgiu būna labai įjautrinti, ir todėl be kompromisų jie — šie politiniai tartiufai ir išdavikai — anksčiau ir dabar yra griežtai smerkami.

Kita lietuviškos revoliucijos savybė yra jos tautiškumas, kuris užtikrino kartų sąsają ir tampo- ryšį tarp praeities ir dabarties. Buvęs sovietinis laikotarpis šitą ryšį, besidangstydamas socializ- mo vardu, mėgino sunaikinti ir visokiais būdais stengėsi pasiek- ti to, kad tauta neprisimintų savos praeities ir savo egzisten- cijos nenutrūkuso prado. Tai buvo ne teorinis teiginys — buvo naikinami antkapiai, šventyklos, paminklai, prisiminimai apie praeitį, iškraipomi istoriniai fak- tai. Buvo mėginama atiduoti pra- eitį viską naikinančiam laiko srautui, aukojant tautos atmintį būsimam utopiniam komuniz- mui. Sovietizmas dievino ateitį, kuri, neturėdama atamos praei- tyje ir amžinybėje, pavirto mir- ražu. Komunistai nesuprato, kad, kuriant istoriją, lygiateisiais pagrindais dalyvauja ir mirusios, dabar gyvenančios, ir gyvenan- čios kartos. Tautos praeities žinojimas išryškina amžinybės

pajautą, kurios akivaizdoje pa- vienio žmogaus ir tautos veiks- mai įgauna prasmę. Lietuviškoji revoliucija atgaivino tikėjimą, kuris tą kartų ryšį tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulių laiko esminiu Kristaus mokslo elementu. Lietu- viškoji revoliucija atstatė teises tų, kurie žuvo už Lietuvą ir guli jau po žeme. Ji padarė tai, kad mirusių balsas būtų išgirstas. Tačiau lietuviška revoliucija, nors ir konservatyvi, atstatydama istorinių vertybių testinumą, atmetė inertiškumą ir nepaslan- kumą, išaukštino individualinę ir tautinę iniciatyvą, pažėmintai tautai suteikė orumo ir kūrybiš- kumo elementų, atstatė tėvų ir vaikų ryšius, suteikė dinamikos dabarčiai ir ateičiai.

Šiandien pasauly kiekviena revoliucija stengiasi pasivadinti demokratine. Tačiau tauta negali būti charakterizuojama vien tik demokratinėmis savokomis. Tau- tos atgimimo keliai yra kur kas sudėtingesni ir paslaptingesni nei demokratijos formulės. Jie remiasi tautos valia, tautos dvasia, nes būtent tautos valia formuoja tautos priskelimo ir išlaisvinimo idėjas, o demokra- tija yra formali tos valios išraiška, todėl tautinių atgimimo revoliucijų priežastis būna ir slepiasi reiškinio gilumoje, tautos gėlmėse. Tai potencinė tautos energija, gaivalinė jos jėga, mėginanti pasireikšti istori- joje, nes tauta yra istorinė kategorija, kurią laikas gali užmušti arba sustiprinti. Da- bartinės kartos, nukreipdamos savo veiklą į tautos uždavinių realizavimą, tautos dvasią susti- prina, o jeigu jos tauta nesirūpi-

na, jos tautą nužudo. Tik tautos interesams tarnaujanti revoliuci- ja savyje turi laimėjimo preroga- tyvas.

Revoliucija naudojasi ir blogio jėgos. Tai patvirtina kad ir dabartinės mafijos ir korupcijos suklestėjimas kai kuriose naujos valdžios struktūrose ir mūsų tautinio judėjimo sluoksniuose. Tai nepaprastai diskredituoja mūsų revoliuciją ir tuos žmones, kurie kūrė ir vadovavo šiai revoliucijai. Įsigalėjusi korupcija tvirtais ryšiais sucentuota nusikaltėlius, parlamentarus ir aukštesnius visuomenės sluoks- nius, juos tarytum sumonolitina, sukuria pabaisą, sunaikinančią teisėtarkos pagrindus, įstaty- mus, teisinę valstybę. Sukles- tėjusi korupcija materialinių gėrybių trūkumo ir skurdo fone grindžia kelius ilgalaikiai mafijos egzistencijai, kuri yra pasiruošusi palaidoti viską, kas yra kilnu, ir garbina tik šią dieną, viską ver- tina per materialinių gėrybių prizmę. Jos buvimas — tai visu- menės ir valstybės vėžys, kuris vėliau ar anksčiau išaukia val- stybės, moralės, teisės žlugimą. Mafijos egzistencija mažai pri- klauso nuo valstybinės san- tvarkos pobūdžio. Mafija — tai nėra judėjimas iš apatės, bet tuos apatinius sluoksnius ji suaktyvi- na, iškelia į paviršių nusikaltė- lius, duoda galimybę pasireikšti žemiems visuomenės instink- tams, neribotai neapykantai ir nuveda žmones ten, iš kur kelio atgal jau nėra.

Pagrindinis suverenias demo- kratijoje yra tautos valia. Valios turinys, prasmė tampa viršmo- (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Broadway, Sevilija ir Lietuva • Lietuviška revoliucija (2) • 39-oji Europos lietuviškųjų studijų savaitė • JAV vyriausybės ir mokslinių įstaigų projektas padėti Lietuvos verslo sistemos kūrimuisi • Percy Shelley dviejų šimtų metų gimimo sukakties proga • Naujos knygos

39-oji Europos lietuviškųjų studijų savaitė

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Ar dar yra reikalo lietuviams, gyvenantiems už Lietuvos ribų, ruošti didesnio masto studijų savaites ir suvažiavimus kitur, negu Lietuvoje? Šiomis dienomis daug kas galvoja, kurie išeivijos renginiai ir projektai dar verti mūsų pastangų. Kai kurių žurnalų leidyba ir redagavimas perkeltas į Lietuvą, kai kurios organizacijos vėl bazuojasi Lietuvoje. Tokios diskusijos iškilo ir per šią metų Europos lietuviškųjų studijų savaitę, ypač aptariant ateinančių metų — 1993 studijų savaitę.

Studijų savaitės dalyviai

Šių metų Studijų savaitę vyko nuo rugpjūčio 16 iki 23 dienos Berwang miestelyje, Austrijos Tirolio srity. Savaitės pagrindinė organizatorė buvo Irena Joerg, jau trečią kartą organizavusi studijų savaitę Austrijoje. Į savaitės programą suplaukė maždaug 80 dalyvių, įskaitant beveik tuziną iš JAV ir vieną iš Kanados. Dalyvavo gal tiek pat dalyvių ir prelegentų iš Lietuvos (vienas šiuo metu tarnybos reikalais gyvena Italijoje), tarp jų Lietuvos Švietimo ir kultūros ministras Darius Kuolys. Kiti buvo iš Vokietijos, Šveicarijos, Austrijos, Prancūzijos ir Ispanijos. Pasigedom dalyvių iš Anglijos, Olandijos, Belgijos ir Švedijos. Šią vasarą studijų savaitę vyko vėliau negu įprastai. Paprastai ji vyksta rugpjūčio mėnesio pradžioje. Gal todėl savaitėje ir buvo mažiau dalyvių (kaidais būdavo iki 175). Studijų savaitės metu paprastai pasinaudojama proga šaukti įvairius posėdžius. Siemiet susiejo Lietuvos fronto bičiuliai. Mat jie yra ir buvę šią studijų savaitę iniciatoriai. Siemiet nesusiėjo draugų ateitininkai, neposėdžiavo Lietuvos Bendruomenės Krašto valdybų pirmininkai, kaip praityje. Tuo pačiu metu vyko JAV Lietuvių Bendruomenės rengiama savaitė Birštone, tad gal kai kurie siemiet pasuko Lietuvos link. Kiti atvyko jau po kelionių į Lietuvą, kai kurie, net negrįžę namo, tiesiai vyko į Austriją.

Kalnų gamta

Studijų savaitės dalyviai traukiniais ir automobiliais atvyko į Berwang miestelį, kuris turi gal tik 250 nuolatinių gyventojų. Tačiau nepaprastai graži ir maloni gamta pritraukia maždaug du tūkstančius turistų žiemą ir vasarą į šį Austrijos kampelį, kuris taip arti Vokietijos sienos. Berwang miestukas ir jame pastatyti viešbutiai pripratę priimti svečius iš Vokietijos, Olandijos, Prancūzijos ir Italijos. Viešbučiuose (bent šią vasarą) dirba čekai, kroatiai ir kiti. Rytų europiečiai pakankamai pramokę vokiečių kalbos, kad

Simpoziumas Europos lietuviškųjų studijų savaitėje: kairėje — moderatorius dr. Kęstutis Girmas.

Ramunės Kubiliūtės nuotrauka

Studijų savaitėje kalba Lietuvos Švietimo ir kultūros ministras Darius Kuolys (trečias iš kairės).

Ramunės Kubiliūtės nuotrauka

gali patarnauti turistams. Studijų savaitės dalyviai išnaudojo progą pasivaikšėti po kalnus, pasivažinėti, pasimaudyti kalnų ežeruose, apžiūrėti Alpių kalnų gėles. Kai kurių ypač laimingųjų dalyvių kambariai su balkonais kaip tik žvelgė miestelio ir kalnų link. Rytai buvo galima stebėti rūką, kai vieną vakarą lijo — žaibus. Viešbučio vadovybė gėrėsi, kad viešbutis turi patį didžiausią viduje įrengtą baseiną visoje Austrijoje. Kitas domino biliardo, stalo teniso ar austriškais tortais papuošti stalai. Kitaip sakant, buvo ką veikti ir kuo grožėtis Studijų savaitės pertraukų metu. Studijų savaitės rengėjai šimet neorganizavo grupinių ekskursijų kaip dažnai praityje. Gali, kas nori, juoktis iš turistų, bet, atvykus tokių kelia, norisi laisvalaikio metu ir apylinke apžiūrėti. Taip ir padarėm. Vieni privačiais automobiliais, kiti pasisamdydami šoferį ir mažą autobusiuką, iškylavo apžiūrėti Alpių gėlių darželius kalnuose, pakilti ligi Zugspitz viršūnės.

Savaitės programa

Studijų savaitės rengėjai iš pradžių rūpinosi, kad gal neturės savaitės kapeliono, kuris kasdien aukotų šv. mišias. Tačiau vykuspus Antanas Deksnys kasdien

(ir kun. Jonas Dėdinas vieną rytą) aukojo neilgai trunkančias, bet įspūdingas šv. mišias. Tikintieji galėjo pasisemti minčių iš turiningų pamokslių, pritaikytų tos dienos šventojo prisiminimui, arba kitom temom.

Atrodytų, kad dvi paskaitos per dieną labai nedaug. Vis vien Studijų dienos prabėgo labai sparčiai. Kasdien po pusryčių — šv. mišios tada pirmoji paskaita, arti esančioje „Hotel Jagdhaus Litt“ salėje. (Iš pradžių labai krito į akis medžiotojų laimikiai — visokių gyvulių ragai, pakabinėti ant sienų, po kiek laiko apsiptatome.) Antroji paskaita ar kitokia programa būdavo po, o kartais prieš, vakarienę. Dalyviai praleido nemažai laiko viešbučio restorane. Paprastai Studijų savaitės dalyviai apnakvydinami kokių nors rekolokacijų namų patalpose, kur pragyvenimas ir maistas yra gan paprastas. Siemiet nakvojome keturių žvaigždžių viešbutyje ir valgėme kaip karaliai. Viešbučio šeimininkai labai nuoširdūs net ir pora sykių dalyvius pavaišino skaniu vynu.

Paskaitos, simpoziumai

Sunku aptarti ir net paliesti įvairių paskaitų turinius. Reikia tikėtis, kad paskaitininkų temos ateityje pasirodys spaudoje ir

pasirinkta tema — „Archeologija ir lyginamoji kalbotyra“. Paskaitininkas, tarp kitko, pabrėžė, kad izoliuotų žodžių palyginimas nieko nereiškia, nes tai gali būti skoliniai, svarbiau yra morfologija. Bendroji kalba yra ilgo kelio rezultatas. Jis labai palaiko interdisciplinarinį bendradarbiavimą mokslo srityje.

Vytautas Ališauskas kalbėjo tema „Lietuvos katalikų inteligentijos padėtis“. Paskaitininkas iš Lietuvos, berods, metus studijavo Catholic University of America, Washington'e, o šiuo metu yra Lietuvos pirmasis sekretorius prie šv. Sosto. Vatikane šios paskaitos pristatymas ir tema sukėlė nemažai diskusijų.

Kas yra inteligentas Lietuvoje? Paskaitininkas teigė, kad tai tarp sluoksnis: ne proletarai, ne valstiečiai. Jei sakytum, kad inteligentas yra tik tas, kuris turi aukštosios mokyklos diplomą, tai netikslu, nes kai kurie Nobelio premijos laureatai nebūtų įtraukiami į tą sąrašą. Reikia pažvelgti į nuolatinę kartų kaitą, į vidutinio amžiaus mokytojo ir mokinio ryšius. Paskaitininkas pateikė minčių apie šio šimtmečio grandį — tuos, kurie pradėjo veikti prieš Antrąjį pasaulinį karą, kurie atėjo iš kaimo kultūros rato. Po Valančiaus buvo karta su savimone. Buvo vėliau karta (Mačernis, Krivickas, Indreliūnas), kuri davė naują toną. Po karo buvo išplėstoji karta: ji žuvo, buvo išstremta, pabėgo į Vakarus. Tai sudarė baisy plįsį Lietuvos kultūroje. Lietuvoje grandis buvo sutraukta. Dabar Lietuvoje yra ir identiteto problema: ką reiškia būti krikščionių inteligentu Bažnyčioje? Bijoma peržengti savo kompetentingumą.

Juozas Tumelis kalbėjo tema „Lietuva nuo rinkimų iki rinkimų“. Paskaitininkas Lietuvoje eina daug pareigų: Sąjūdžio seime, Lietuvos Nacionalinėje bibliotekoje, KGB archyvų sugrąžinimo komitete. Tumelis teigė, kad Lietuvoje mūsų laukia

(Nukelta į 3 psl.)

Lietuviška revoliucija

(Atkelta iš 1 psl.)

giška vertybė. Retai pagalvojama, kad ir tautos valia galima visai manipuliuoti, kad ji gali būti naudojama ir negeriems tikslams. Kad tautos valia ne viską apsprendžia, mes matome iš šiandieninių nesantaikų. Ankščiau mūsų visuomenės valia buvo nukreipta į nepriklausomybės sieki, o dabar, kada nepriklausomybė pasiekta, mus jungiantis tikslas lyg ir išnyko, ir prasidėjo susiskaldymo procesai. Įvairios grupės šiuo metu įvairiai supranta demokratiją, tautos ir liaudies valią, ir mažai kas vertina kokybines ir dvasines žmogaus ir tautos ypatybes.

Absoliuti tiesa tokioje chaotiškoje situacijoje tampa antraeilu faktoriumi. Aukščiausia tiesa ir įstatymu tampa tautos ir liaudies valia, kitaip sakant, tiesa nulemiama balsų dauguma. Balsavimas yra pagrindinis demokratinės sistemos instrumentas, bet mes turime pripažinti, kad ne visada dauguma būna teisi. Kitaip sakant, demokratija tai yra kiekybės instrumentas. Kiekybė čia turi viršenybę prieš kokybę, o tai ir parodo kiekybinių tiesos kriterijų nevertingumą. Mechaninė balsų suma tampa bendra liaudies valia. Liaudies suverenitetas niekad neišreiškia tautos ir visuomenės vieningos minties, jame dingsta pavienis žmogus. Ypač demokratijos neefektyvumą demonstruoja tarp savęs bekovojančios partijos, kurių politinės pažiūros kartais būna diametriškai priešingos, ir ginčų sprendimas tikties balsavimo būdu dažniausiai nesukuria kokybiškai naujos valdžios. Faktiškai demokratinėje sistemoje liaudies valia būna suskilusi į dalis ir tikties bekovojančios koalicijos jas jungia netvirtais ryšiais. Demokratinėje sistemoje pastoviai kovojama už grupių interesus ir už valdžią, ir todėl parlamente mes retai išgirstame vieningą tautos balsą.

Gaila, tačiau turime pripažinti ir tai, kad geresnės santvarkos, kaip demokratija, šiuo metu dar niekas nesugalvoja. Nevaldoma demokratija visados krypta chaoso link, į mažumos teisių pažeidimus, į pavienio žmogaus teisių ignoravimą. Todėl iš to eina, kad demokratinės revoliucijos eigoje, norint išvengti jos idealų žlugimo, visados reikalinga stipri vykdomoji valdžia, kuri galėtų užtikrinti mažumos ir pavienio individo teises. Siekiant garantuoti žmogaus teises, reikia, kad tautos valia būtų nukreipta į gėrį. Jeigu visuomenės daugumos valia yra pajungta blogiui, kerštui, gobšumui, tai tokia visuomenė ir tokia tauta niekada nebus laisva. Žmogaus sudievinimas yra ne tas kelias, kuriuo einant, būtų galima kurti tobulą valstybę.

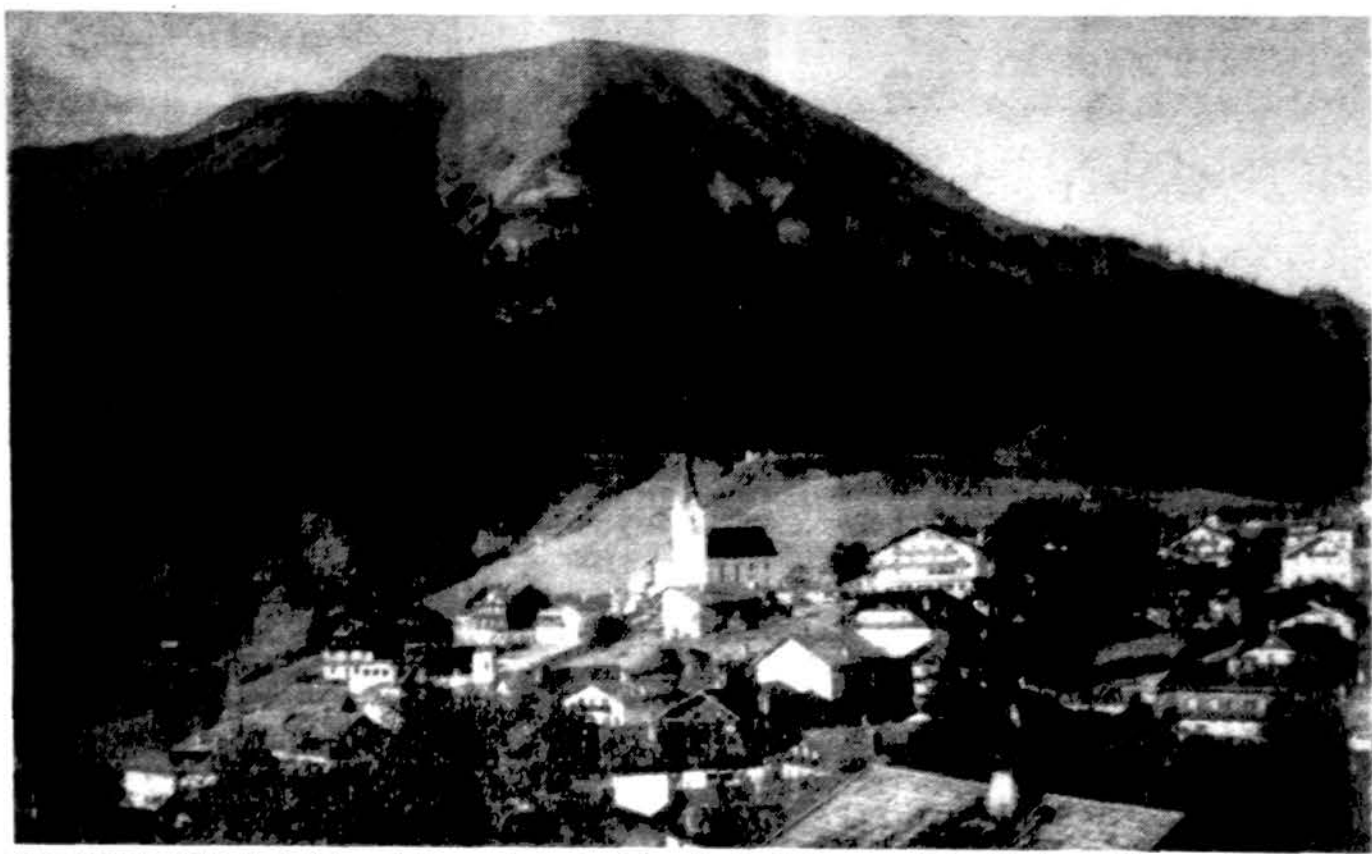
Vienintelis būdas, kuris leistų patobulinti demokratinę sistemą ir sukurti tobulę teisnę valstybę, tai žmogaus pozityviosios ir prigimtinių teisių bei dekalogo sintezė. Bet šiame straipsnyje mes apie tai nekalbėsime, tai politinės teorijos, kurią mėginame kurti, sfera.

Reziumuojant, galima pasakyti, kad lietuviškoji išsivadavimo revoliucija yra naujas precedentas mažų tautų istorijoje. Tačiau ji, smarkiai veikiama įvairių konfrontuojančių vidaus jėgų bei išorinių grėsmingų impulsų, kylančių iš kaimyninių valstybių, išgyvena sunkią krizę. Ir jeigu mes, siekdami savo politinių tikslų: privatizacijos, dekomunizacijos, valstybės sustiprinimo, savo kariuomenės sukūrimo, svetimoms kariuomenės išvedimo — nesugebėsime susivienyti, tai gali turėti mūsų tautai ir visuomenei katastrofiškų pasekmių. Ir todėl šiuo metu mes manome, kad šių tikslų realizavimą palengvintų prezidentinė institucija su deramai įgaliojimais ir konstitucinis teismas.

Europos Lietuviškųjų studijų savaitės dalyviai — grupinėje nuotraukoje ir iškylų metu.

Ramunės Kubiliūtės nuotraukos

Berwang miestelis, Austrijoje, vaizdas — aplinka, kurioje vyko 39-oji Europos lietuviškųjų studijų savaitė.

Ramunės Kubiliūtės nuotrauka

Paskaitininkas Alfred Bammesberger pradėjo teigdamas, kad Vokietijos lietuviai jį tiesiog įsūnijo. Šis anglistikos profesorius taip gerai pramokęs lietuvių kalbą, kad 1987 metais pirmą kartą Studijų savaitėje skaitė paskaitą. 1992 metais jo

Verslo vadybos mokslo projektas Lietuvai

Kalbamės su Purdue universiteto profesorium dr. Feliksu Palubinsku

Draugo šių metų rugpjūčio 7 dienos laidos pirmajame puslapyje skaitėme apie didelę US Information Agency paramą („grant“), kuri, USIA tvarkoma, rišama su Purdue universitetu (Indiana). Buvo malonu sužinoti, kad to „grant“ pagrindinis iniciatorius ir administratorius yra Purdue University – Calumet verslo vadybos profesorius dr. Feliksas Palubinskas. Į jį kreipėmės su pluoštu klausimų.

– Gal galėtumėte papasakoti, kuriam tikslui šios USIA lėšos yra skiriamos?

– USIA lėšos yra skirtos vadybos mokymo ir praktikos pagerinimo Lietuvoje projektui įvykdyti. Kadangi šio projekto pilna vertė yra daugiau kaip milijonas dolerių, tai du trečdalius vertės padengs Purdue universitetas ir Lietuvos institucijos.

Pramatoma, kad šioje programoje dalyvaus 70 asmenų: 10 Lietuvos profesorių, 10 viešosios administracijos darbuotojų ir 50 verslo vadovybės žmonių. Bus stengiamasi, kad verslo dalyviai būtų iš įvairių Lietuvos vietovių, įvairių verslo sričių ir galbūt tik po vieną iš vienos kurios nors bendrovės.

– Kokiais būdais minėti tikslai bus siekiami?

– Programa tęsis pusantrus metus. Į ją įeina trylikos intensyvių vienos savaitės kursų – vienas kursas per mėnesį. Pirmą ir antrą mėnesio savaitės bus praleidžiamos su dviem atskiromis programoms dalyvių grupėmis. Trečioji savaitė bus skiriama darbui su Lietuvos profesoriais.

Kursus dėstys septyni profesoriai iš Purdue University-Calumet ir šeši Amerikos lietuvių parinkti iš atsiliepusių Lietuvai norinčių padėti reziumė rinkinio. Lietuviškai nekalbančiųjų paskaitos bus vertėjų perteikiamos lietuviškai. Taip pat kiekvienam kursui medžiaga bus išspausdinta lietuvių kalba. Pagaliau paskaitos bus filmuojamos, kad, norui esant, programos dalyviai galėtų paskaitų pasiklausyti antrą kartą.

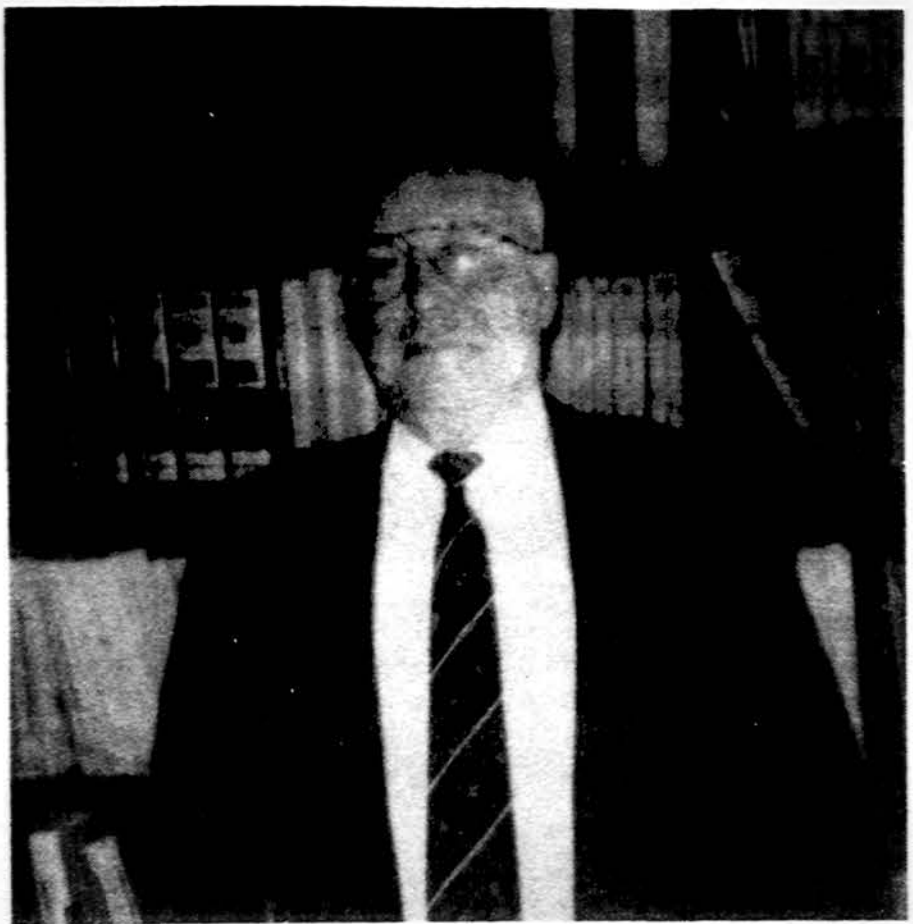
Taigi mūsų tikslas yra ne tik kuo efektyviau medžiagą perduoti programos dalyviams, bet ir kuo daugiau jos palikti Lietuvoje galimam naudojimui ateityje. Gale programos šeši Lietuvos profesoriai praleis po tris savaites Purdue University-Calumet, stebėdami mokymo metodiką klasišėse, naudodamiesi knyginiais ir kitais, bendraudami su verslo profesoriais ir lankydami verslo bendroves.

– USIA spaudai skirtoje žinioje buvo minima, kad bus ruošiami verslo mokslų vadovėliai lietuvių kalba. Ar jau suplanuota, kokie vadovėliai bus ruošiami ir kokiems studentams jie bus skiriami?

– Tai bus poros šimtų puslapių monografijos, paruoštos kiekvienam iš trylikos programos kursų. Ši medžiaga bus naudinga programos dalyviams iš anksto pasiskaityti apie dėstomą dalyką. Taip pat ši medžiaga bus naudinga ir Lietuvos verslo profesoriams, nes ji bus lietuvių kalba. Pagaliau gal tai bus paskaita ir kitiems paruošti daugiaus verslo vadovavimo medžiagos lietuvių kalba.

Stengsimės, kad šie medžiaga būtų ne tik tiksliai žinių atžvilgiu, bet ir būtų parašyta kuo švaresne ir tikslesne lietuvių kalba. Nenorime prisidėti prie dar daugiau svetimžodžių įvedimo lietuvių kalbon, kurie tik skurdina mūsų kalbą ir kultūrą.

– Ar vadovėliai bus ruošiami visiškai nauji, ar bus bandoma bazuoti kokiais nors klasikiniais pavyzdžiais? Ar galvojama ruošti ir vertimus iš anglų kalbos?

Profesorius dr. Feliksas Palubinskas

– Kiekvienas profesorius parąš savo kurso medžiagą anglų kalba. Tai bus profesorius mokomosios medžiagos užrašai. Amerikoje tai būtų gan standartinė medžiaga. Tačiau, kai ji bus išversta į lietuvių kalbą ir išleista monografijos forma, tai bus naujas įnašas į verslo literatūrą lietuvių kalba.

– Kokios yra Jūsų pareigos ryšium su šiuo projektu?

– Mano pareigos prasidėjo nuo minties išvystyti ir tęsti iki projekto užbaigimo. Pirmiausia reikėjo sustatyti siūlomą programą remus ir gauti Purdue University-Calumet kanclerio James Yackel pritarimą. Po to, buvo kelionė į Lietuvą ir pokalbiai su Lietuvos universitetais bei JAV ambasada. Gavęs jų pritarimą, paruošiau detalų pasiūlymą US Information Agency, kad duotų projektui reikiamą pinigų paramą. Kadangi parama yra duodama konkurenciniu pagrindu ir būna daug prašančiųjų, tai buvo keletas mėnesių įtempto laukimo.

Dabar, žinoma, pasiliko tik projekto įvykdymas. Programos detalės jau išdirbtos ir profesoriai suverbuoti. Liko Lietuvos universitetų ir Purdue University-Calumet pastangų koordinacija, kad numatyti darbai būtų įvykdyti tiksliai ir efektyviai. Todėl praleisiu beveik visą programos laikotarpį Lietuvoje – aišku, su dideliu malonumu.

– Ar šis projektas bus vykdomas tik Lietuvoje, ar taip pat iš dalies ir JAV?

Iš serijos „Turguj“ (11)

riams persiorientuoti į laisvosios rinkos sąlygas, manau, kad irgi padarysiu vertą įnašą į Lietuvos universitetinį mokymą.

– Ar Jūsų administruojamas projektas yra dalis USIA programos Rytų Europai? Ar panašūs projektai vykdomi latvių ir estų, ar lietuvių su Jūsų projektu yra pirmieji šioje srityje?

– Šis projektas yra dalis USIA programos Rytų Europai. Girdėjau, kad latviai ir estai gavo lėšų šiek tiek mažesniems panašaus pobūdžio projektams, ir kad šie projektai išsivystė iš mūsų pasiūlymo. Paprastai visos trys valstybės gauna progą prašyti panašaus pobūdžio projektų.

– Kalbant apie latvius ir estus: kokia yra verslo mokslų padėtis Latvijoje ir Estijoje? Ar yra ko nors iš jų ir lietuviams pasimokyti?

– Ten nebuvo ir nemačius – sunku pasakyti. Bet iš to, ką skaičiau ir ką girdėjau, atrodytu, kad jie labiau vertina verslo mokslus ir yra toliau pažengę šioje srityje. Taip pat atrodo, kad jų institucijos yra labiau linkusios ir tarpusavį bendradarbiaujama.

Ir Lietuvoje universitetai turėtų daugiau bendradarbiauti vieni su kitais, vykdydami įvairias programas. Tai būtų labai naudinga, nes lėšų ir pajėgų trūksta, o darbo daugiau negu šiuo metu gali atlikti. O ateityje to darbo dar bus daugiau. Bendradarbiaudami iš esamos užsienio pagalbos turėtų daug daugiau naudoti. Ko gero, net daugiau tos pagalbos ir susilauktų.

– Kas spausdins paruoštus vadovėlius?

– Monografijos bus verčiamos į lietuvių kalbą ir spausdinamos Lietuvoje. Ten bus pigiau tuos darbus atlikti. Taip pat keletas lietuvių tokiu būdu gaus darbo.

– Kalbant apie laiką – kokie yra projekto parametrai? Kiek laiko skiriama projektui įgyvendinti?

– Oficialiai projektas prasidės 1992 m. rugsėjo 1 d. ir tęsis iki 1994 m. vasario 28 d. Du pirmieji mėnesiai bus praleidžiami, plačiai pranešant Lietuvoje apie programą, per spaudą kviečiant besidomincius paduoti prašymus ir įvykdyti programos dalyvių atranką. Pirmosios paskaitos prasidės lapkričio mėnesio pradžioje. Po to, kiekvieno mėnesio pradžioje bus pristatoma vis nauja tema („module“). Programos gale, 1994 metų sausio ir vasario mėnesiais, šešetas Lietuvos profesorių praleis po trejetą savaitę Purdue University-Calumet.

– Ar šiais metais dėstysite Vytauto Didžiojo universitete Kaune?

– Buvau žadėjęs pradėti dėstyti ten nuo šio rudens, bet dėl vadovavimo šiam projektui dabar to negalėsiu padaryti. Tačiau padėdamas Lietuvos profesorius įvykdyti.

– Profesorius Feliksas Palubinskas dėkojame už duotą praga „Draugo“ skaitytojams susipažinti su USIA finansuojamu verslo vadovavimo programos projektu, skirtu Lietuvos ekonominei gerovei kelti.

Percy Bysshe Shelley (1792-1822)

ODĖ VAKARŲ VĖJUI

I

*Išėles vėjau, rudeniu alsuojas,
Tu mirusius lapus pakilt verti
Lyg šmėklas, burtininkui joms pamojus.*

*Geltoni, kruvini, palši, juodi,
Lyg maro išguldę jie: Smurtu
Į šurpią lysvę žiemai tu meti*

*Tą lakų derlių, glaudžiamą šaltų
Kapų, kur kaip numirėliai miegos,
Kol, grojant žydrai sesei trimitu,*

*Pavasaris vėl žemei sugiedos,
Lyg lauko bandos oru mis žiedai,
Skęs pievos, kalvos spalvose, kvapuos:*

*Laukų dvasia, kuri visur skraidai,
Klausyk, klausyk, kai griauni ir statai!*

II

*Tau skriejant danguje grėsmė matyti:
Lyg gendą lapai debesys tiršti,
Nuo jūros ir erdvių šakų nukritę,*

*Žaibų ir liūčių angelai siūsti:
Tavos vilnės paviršiuje žydrum,
Lyg nuo galvos plaukai kad pakelti*

*Kokios šurpios menadės temstančiam
Akiraty, lig pat gelmių dangaus,
Audros plaukai padryksta. Mirstančiam*

*Tu metui giedi requiem, tuoj siaus
Naktis ji kapo didelio skliautu,
Kurį garų kaupta jėga išskliaus:*

*Klausyk, kai iš erdvių tų prikaupę
Ims krist lietus, ugnis, kruša kartu!*

III

*Tu žadini iš vasaros sapnų
Viduržemio azūrines marias,
Kai žibčioja kristalas vandenu,*

*Liūliuoja Bajos įlankoje pas
Vulkano salą, pilys bunda ten,
Pajutę marių stipresnes bangas.*

*Žydrum jos samanom, gelėm išvien
Apaugę, joms vaizduot jausmai silpnai!
Tu, kurs žvelgi Atlanto net gelmėn,*

*Sau taką prasiskyręs, kur dugne
Sužydę jūros gelės, medžiai, tik
Be sulčių lapais liūla vandenį,*

*Tačiau išblanksta, šaukiant tau, išsyk
Ir dreba, ir paliegsta: o, klausyk!*

IV

*Jei būčiau miręs lapas, kur nešies,
Ar su tavim mirsėt greitas debesies,
Arba vilnis uždusęs prie tavęs,*

*Pajust kad ir silpniau tave, kuris
Toks didis, nesuvaldomas! Ak, net
Jei pasijausčiau dar vaikui, kai jis*

Percy Bysshe Shelley

*Taip džiaugdavos tau lekiant mėlne,
Jog rodės jam pralenkt tave niekai;
O, niekados tada nebūčiau, ne,*

*Taip reikale maldavęs, kaip nūnai.
Kai vilni, lapą, debesį pakelk
Mane: žeidžiuos aš žemėj kruvinai!*

*Supančiotas grandinėm aš laike,
Veržiuos, kaip tu, pakilt mintim lakia.*

V

*Paversk, kaip mišką tą, mane lyra:
Tai kas, jei mano lapai, kaip jo, kris!
Tavo didžiū harmonijų audra*

*Abiejų rudens aidais tesklis
Žavingai, nors liūdnai. Didi dvasia,
Būk mano tu, kurią – kas suvaldys!*

*Kaip tuos lapus, pasaulio erdvėse
Neš tu žodžius, kad naujas metas gims!
Ir ką dabar giedojau eilėse,*

*Kaip pelenus ir žiežūbas žmonėms
Skleisk lyg iš židinio, kuris nedus!
Ir mano lūpomis dar miegantiems,*

*O vėjau, pranašo trimatį pūsk:
Jei jau žiema, pavasaris greit bus!*

Vertė ALFONSAS TYRUOLIS.

Percy Bysshe Shelley (1792-1822), anglų romantinės srovės poetas, kurio gimimo dviejų šimtų metų sukaktį šimet švenčiame – rugpjūčio 4 dieną. Daug jo kūrinių parašyti Italijoje, kaip ir čia spausdinama „Ode to the West Wind“, parašyta poeto labai kūrybingą 1819 metų vasarą. Shelley nuskendo su visa būrinio laivo „Ariel“ įgula 1822 metų liepos 8 dieną, plaukiant namo į Lerici iš kelionės pasisvečiuoti pas Byron ir Hunt Livorno mieste.

Europos lietuviškųjų studijų savaitė

(Atkelta iš 2 psl.)

dar ne vienas politinis žemės drebejimas. Sąjūdis nebėra varomoji jėga, jis nenori būti ištikima tarnaitė ar nuolankus valdžiai. Prelegentas padarė lūžio apžvalgą – po 1990 m. kovo 11 d. viskas pradėjo kilti į viršų, prasiėjo žiauri, nelengva kasdienybė, susidarė koalicijos „su kuo, už ką, prieš ką“. Stebėtojai užėmė priešingą poziciją, reformos neįvyko, priimti įstatymai nesirūša vieni su kitais. Poliarizavosi kairė ir dešinė. Kur centras? Nebūtina pavadinimas atitinka turiniui. Kas gi toliau? Reikia žiūrėti į tai per ateinančius mė-

nesius, o ne vien puoselėti tolimesnį viziją. Išėjvijos ryšiai, bendravimas – keblus ir sudėtingas klausimas. Nors paskaitininkas nuvertino tolimesnės vizijos svarbą, jis citavo vieną išsiv, kuris pasakė: „Galvosim apie amžiną Lietuvą...“

Kazimieras Motieka kalbėjo apie Lietuvos pilietybės įstatymus. Paskaitininkas nutraukė ryšius su komunistų partija 1989 metais. Šiuo metu aktyviai reikiiasi Lietuvos teisininkų draugijoje. Jis teigė, kad lietuvių visuomenė nepatenkinta, jog įtvirtinimo darbai slubuoja, kad visuomenė izoliuojama nuo politikos. Pa-

skaitininkas temą praplėtė. Didesnę dalį dienos praleidžiame darbovietėse, bet Lietuvoje jų įmonių įsigyti negalima. Valdžios aparatas dvigubai padidėjęs, tačiau, kai prekybininkai nekalba su ministrais, jie per „žemi“ reikia būtina susitikti su Vytautu Landsbergiu – kažkas negerai. Teisininkams šiuo metu turi rūpėti turto grąžinimas žydams, atimtos savanorių žemės – nuosavybės ir kitos problemos. Tačiau Motieka teigė, kad nėra politinių jėgų atstovų Parliamente. Kone viską galima supolinti – pavyzdžiui, viena senutė pyko, kad jos serbantai neauga. Lietuvoje vasarą buvo sausra ir truko lietaus – už tai ji kaltino Landsbergį.

(Pabaiga ateinančių šeštadienį)

Aleksandro Macijausko nuotrauka

Naujos knygos

• Stasys Šalkauskis. **RINKTINIAI RAŠTAI II**. Pedagoginės studijos. Redagavo Juozas Girnius. Išeido Lietuvių katalikų mokslo akademija, Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia. Tomas didelio formato, per devynis šimtus puslapių, išleistas 1991 metais. Kaina nepažymėta.

Šalia Juozo Kapočiaus *Lietuvių enciklopedijos* daugiausia mokslo veikalų išėjimoje yra išleidusi per visus pokario dešimtmečius Lietuvių katalikų mokslo akademija, tomų skaičiumi net lenkianti pačią Enciklopediją. Ir tai vis yra daugiausia humanitarinių mokslų sritys, ant kurių kone iki pastarųjų metų tėvynėje buvo labiausiai užmestas marksistinis apinasris. O Akademijos leidiniai bent dalinai anuluoja tą tamsiosios epochos blogybę ir lietuvių kultūros slinkti susieja su normaliais pasaulio vieškeliais. Per ilgus būtų sąrašas, rodant čia visų išleistų veikalų autorius ir knygų pavadinimus. Bet štai bent keli pastarieji: istoriko Konstantino Avizonio *Rinktiniai raštai* jau trys tomai; istoriko Zenono Ivinskio *Rinktiniai raštai*, keturi tomai; kalbininko Antano Salio *Raštai*, jau trys tomai; Stasio Šalkauskio *Rinktiniai raštai*, jau du tomai; Antano Maceinos *Filosofijos kilmė ir rasmė* ir kt. O visa tai parytą nesireklamuojant, neparašant viešose forumuose aukų. Žinoma, ir neatsisakant šviesių bei geravalių mecenatų, kai norima tą ar kitą išliekantį leidybinį darbą paremti. Štai ir šito Stasio Šalkauskio *Rinktinių raštų* antrojo tomo spausdintuvės išlaidos apmokėtos, prof. dr. Kaziu Alminui ir kun. dr. Justinui Vaišvilai prisidėjus.

Aplamai pastaraisiais metais dėmesys daugiau ar mažiau šiam filosofiniam bei pedagoginiam sektoriui padidėjo, sąlygoms atsiradus ir Lietuvoje. Todėl yra visai natūralu, kad ten periodikoje persispausdinami Šalkauskio, Maceinos, Girniaus raštų gabalai, pakartojamai leidžiamos jų ankstesnės knygos. Tačiau jau užčiuopiama šiam reiškinui ir opozicija. Ir net keista, ne tiek patiejoje Lietuvoje, kiek išėjimoje. Bet kai keliamos problemos, saknys jaučiamos klausime: kodėl Šalkauskis, Maceina ir Girnius, kodėl ne mes ir ne mūsų — tai vargu ar verta prie tos situacijos ilgiau ir besustoti. Juk laisvos Lietuvos kultūriniam gyvenime turbūt nestokos vietos visiems.

O Šalkauskio pedagoginių studijų tomo išleidimas pataikė kaip tik patį laiką, kai lietuviškosios mokyklos marksistinių griuvėsių vietoje reikia ieškoti pačios geriausios krypties arba net iš kelių pasirinktųjų formuoti visai naują ir savą lietuviškojo ir bendražmogiškojo auklėjimo atradimą.

Šio didžiulio pedagoginių studijų tomo recenzija turėtų būti pati jau kone studija. Laikraščiuose remuose tai neįmanoma. Todėl skaitytoją supažindinsime tik su knygos padalų bei skyrių antraštemis, kad bent kiek būtų galima nutuokti, kokios apimtys, gylis ir ploto yra šitas Šalkauskio užmojis.

Ivedamoji pedagogikos dalis: Pedagogika kaip mokslas; Pedagogikos pagrindinės sąvokos; Ugdymo tikslai ir idealai; Ugdymo kaip ugdymo veiksnys; Vykstantieji ugdymo veiksniai ir veikėjai; Formuojantieji ugdymo veiksniai. *Pilnutinio religinio ugdymo pagrindai:* Religinė pedagogika ir jos objektas; Religinis lavinimas. *Fizinis lavinimas ir jo tikslai:* Fizinio lavinimo teorija, kaip pedagogikos mokslo dalis; Ivedamieji paaiškinimai apie fizinį lavinimą; Bendras fizinio lavinimo tikslas ir atskiros ugdomosios jo vertybės; Žvilgsnis į fizinio lavinimo tikslų realizavimo tvar-

Stasys Šalkauskis

ka. *Geopolitinė Lietuvos padėtis ir lietuvių kultūros problema:* Lietuvos geopolitinė padėtis ypatybės; Tautinės lietuvių kultūros uždaviniai. *Lavinimo mokslas:* Didaktikos mokslas ir jo savybės; Protinio supratimo ir jo tikslai; Protinio organizacija; Bendroji protinio organizacija; Bendroji protinio metodika. *Visuomeninis auklėjimas:* Visuomeninis auklėjimas ir jo svarba mūsų laikais; Visuomeninio auklėjimo tikslai; Pagrindinės visuomeninio auklėjimo priemonės; Bendrieji visuomeninio auklėjimo uždaviniai; Specialieji visuomeninio auklėjimo uždaviniai; Visuomeninio auklėjimo veiksniai. *Lietuvių tauta ir jos ugdymas:* Tautybės esmė; Istorinio lietuvių tautos likimo ypatybės; Tautinė lietuvių civilizacijos problema; Rytų persvara Lietuvoje; Vakarų persvara Lietuvoje; Tautinis lietuvių atgimimas ir jo idealas; Lietuva politinės geografijos šviesoje; Tikrasis patriotizmas ir jo reikšmės lytis; Tautinis auklėjimas; Tarptautinis auklėjimas; Visuomenės vadovybės ugdymas lietuvių tautoje; Svarbieji lietuvių tautos ugdymo uždaviniai.

Tai tik stambiosios knygos dalys ir jų skyriai, kurie savo keliu vėl dalomi į skyrelius bei poskyrius, čia nesuminėtos. Tomo gale skaitytoji parankiai pateikta asmenvardžių ir vietovardžių rodyklė. Tačiau kiekvienam, ypač pedagogui, bus dar daugiau paranki šis Stasio Šalkauskio pedagoginių studijų visuma, ieškant turinio ir formos šiandieniniam auklėjimui, nenusigrežiant in nuo praeities paveikui ir nesenstančių laimėjimų.

(k. brd.)

• Justinas Pikūnas. **NUO ASMENS IKI ASMENYBĖS**. Religinė pedagogika ir jos objektas. Dailininkė Irena Ambrose, Chicago: „Atėities“ leidykla, 1990. Spaudė „Draugo“ spaustu- vė Čikagoje. Knyga minkštasis viršelias, 172 puslapiai. Kaina — 7 doleriai. Gaunama „Drauge“.

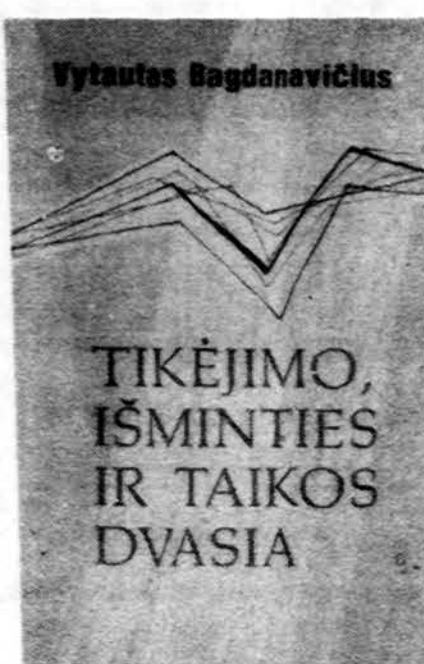
Dr. Justinas Pikūnas, University of Detroit profesorius emeritus

merkia, nesipiktina žmogiškom silpnybėm. neverkslėna, kokioj neapsakomaj ašarų pakalnėj mums reikia gimti, augti, gyventi, pasenti ir mirti — jis, kiek tai imanoma, paguodžia į visokias nelaimes patekusius, paklydusius, kelio lauk nerandčius, padrasina, nešykšti praktiškų patarimų, panaudodamas savo ilgą profesinę patirtį ir nuovoką aiškiai nubrėžia tiesius kelius į žmogaus vertą gyvenimo būdą.

O svarbiausia (nors jis knygoje to niekad tiesiogiai neišreiškia) šiuo savo darbu jis vykdo galbūt pačią reikšmingiausią savo profesijos paskirtį — diegti ir tvirtinti žmonių sielose viltį ir pasitikėjimą, kad Dievo sukurtu pasaulio struktūrą yra pakankamai stiprios, įstengiančios (nors, be abejo, dažniausiai tik su kitų gerų žmonių pagalba) palaikyti ir neleisti galutinai ir neišperkamai sugniužti net ir trapiusiai asmenybei, į pasaulį, aišku, ne savo noru pašauktai, o tačiau vis tiek jau su jai uždėta žmogiška atsakomybe už save pačią. Tai itin vertingas skaitinys kiekvienai lietuviškai šeimai, o tuo pačiu ir palidijimas psichologijos mokslo vertės, kada jo žinios ir įžvalgos ateina iš sąžiningų rankų ir iš savo artimą mylinčios mokslininko širdies.

• Vytautas Bagdanavičius. **TIKĖJIMO, IŠMINTIES IR TAIKOS DVASIA**. Religinių straipsnių rinkinys. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1991. Viršelias — dailininko Petro Aleksos. Spausdino „Draugo“ spaustu- vė Čikagoje. Knyga minkštasis viršelias, su aplanku. 203 puslapiai. Kaina — 9 doleriai. Gaunama „Drauge“.

Knygoje, suskirstytoje į 50 neilgų straipsnelių, autorius, kaip visada, jam būdingu įžvalgumu ir nepaprastai šviežiai interpretuoja ir aiškina Naujojo Testamento tekstus, prakalbinamas juos tikinčiajam taip, kad jie tikrai tampa tikėjimo, išminties ir taikos tiek asmeniui, tiek bendruomenei versme. Visi straipsniai buvo anksčiau, bet jau gana seniai, spausdinti, todėl dabar, surinkti vienoje knygoje, jie sudaro vieną iš pačių vertingiausių šiuolaikinės lietuviškos religinės lektūros šaltinių.

• Aleksandras Radžius. **KELIAUJAME ABU, MĖNULI**. Eilėraščiai. Viršelias ir vinjetės dailininko Pauliaus Jurkaus. Brooklyn, New York: „Darbininkas“, 1991. Spaudė Pranciškonų spaustu- vė. Knyga minkštasis viršelias, su aplanku. 64 puslapiai. Kaina — 6 doleriai. Gaunama „Drauge“.

Kiekvienas iš penkių šio rinkinio ciklų pradamas šv. Pranciškaus Asyziečio ištrauka iš „Saulės giesmės“ (vertimas Stasio Santvaro). Ciklai pavadinti: Pėdos planetoje, Palmių pavėsy, Kennebunkporto akvarelės, Badlands, Žvaigždininko užrašai. Šiame rinkinyje Aleksandras Radžius keliauja ne tik žvaigždėnų takais, bet pasisvečiuoja ir šios planetos vietovėse: Alsėdžiuse, Kempten'e, Toronte, Amerikos Vakarų prerijose, tačiau žemės padangė vis traukia jo žvilgsnį ir poezijos posmus, o po kiekvieno ciklo pavadinimu — mėnulis: jaunatis ir priešpilis, pilnatis, delčia...

• Kazimieras Barėnas. **PATI APATINĖ KOPA**. Novelės. Aplankas Kęstučio Kizevičiaus. Chicago: Algimanto Mackaus Knygų leidimo fondas, 1992. Spaudė Mykolo Morkūno spaustu- vė Čikagoje. Knyga kietais viršelias, su aplanku. 243 puslapiai. Tiražas — 600 egzempliorių. Kaina — 12 dolerių. Gaunamas „Drauge“.

Naujoji knyga — Anglijoje gyvenančio rašytojo Kazimiero Barėno, didžiojo Ignaco Kauspėdo gyvenimo epo kronikininko (stambios trilogijos — *Tūboto gaidžio metai*, *Beragio ožio metai*, *Meškos maurojimo metai* autorius) grakščių novelių ir pasakojimų rinkinys. Knygoje jų yra sudėta devynios. Viena iš pačių sugestiviausių, galbūt subtiliausių parašytų, „Dingusi upė“, praėjusiais metais buvo išspausdinta *Draugo* kultūriniam priede.

PATI APATINĖ KOPA

Kultūrinė kronika

Balzeko Lietuvių kultūros muziejui Čikagoje buvo suteikta Illinois Humanities Council pašalpa padėti surengti paskaitų seriją apie šiu laikų Lietuvos istoriją ir nepriklausomybės judėjimą. Balzeco Lietuvių kultūros muziejaus kasmetinių paskaitų ciklą programai vadovauja muziejaus darbuotojas, istorikas dr. Dovydas Fajnhauzas. Jo pastangomis buvo išrūpinta ir ši piniginė parama iš Illinois Humanities Council.

Dr. Dovydas Fajnhauzas

• Stasės Petersonienės redaguotų atsiminimų apie a.a. kunigą Alfonsą Lipniūną knyga, kuri buvo išleista Čikagoje prieš penkerius metus, dabar buvo išspausdinta Lietuvoje 15,000 tiražu. Leidėjai — „Vilniaus susivienijimo“ ir „Minties“ leidyklos.

UNESCO/PEN paskelbė pasaulinį novelės konkursą, kuriame kviečiami dalyvauti visi autoriai, kurių gimtoji kalba nėra anglų (airiai, valai, skotai dalyvauti negali). Novelė turi būti parašyta anglų kalba, ne išversta. Ilgis — ne daugiau 1,500 žodžių. Pirmoji premija — 3,000 JAV dolerių, antroji — 2,000 JAV dolerių ir trečioji — 500 JAV dolerių.

Dėl Vilniaus senamiesčio restauracijos

Trečią kartą lankydamas Lietuvą, ne svečiavausi, nelankiau giminių bei pažįstamų, bet norėjau pagyventi Vilniaus gyvenimo. Vaikščiodamas pėsčia po senamiestį, lankiau bažnyčias, vienuolynus ir žymesnius kultūrinius pastatus. Taip širdį suspaudė, kad tiek daug garsų savo architektūra pastatų stovi apleisti, apgruovę.

Vilniaus lietuvių inteligentija, matydama sostinės senamiesčio apverktiną padėtį, ėmėsi remontuoti, restauruoti apleistus pastatus. Įsteigė draugiją tuos pastatus restauruoti, remontuoti ir tam darbiui padėti pakvietė Amerikos lietuvių: Angelę Nelsienę ir Kazį Pabedinską. Augustinijonų vienuolyną ir apleistą bažnyčią, statytą 1768 metais, komunistų naudotą kaip mėsos sandėlį, Lietuvos vyriausybė perleido Lietuvių katalikų mokytojų sąjungai, kuri pasiryžus įsteigti lietuvių gimnaziją, pavadintą Vyskupo Valanciaus vardu.

Apskaičiuota, kad remonto darbai ir patalpų pritaikymas gimnazijai kainuotų 200,000 dolerių. Pusė tos sumos pažadėjo vyriausybė, o likusius pinigų Lietuvių katalikų mokytojų sąjunga pati turi susirinkti iš aukų. Į kurgi kreipsis tų aukų, jei ne į mus, lietuvių išėjusius, igaliodami mane tas aukas rinkti. Del platesnių informacijų apie šį projektą galima kreiptis į Kazį Pabedinską, 7151 South California Avenue, Chicago, IL 60629. (312)434-0211.

Antanas Sutkus nuotrauka

„Rankos“ (1992)